

ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар

Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгасан зорилтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор, Иргэний Болон Улс Төрийн Эрхийн Тухай Олон Улсын Пакт болон Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын 22 дахь илтгэлд тусгасан дүгнэлт, зөвлөмжид нийцүүлж, Улсын дээд шүүхээс ирүүлсэн саналыг харгалзан Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг тодорхойлж, түүнд нийцүүлж хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд заасан хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн хэлбэрээр боловсруулсан болно.

Хуулийн төсөлд дараах өөрчлөлтийг тусгалаа. Үүнд:

ЭРҮҮГИЙН ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН 31.5 ДУГААР ЗҮЙЛД ЗААСАН СЭЖИГТНИЙГ ШҮҮХИЙН ЗӨВШӨӨРӨЛГҮЙ БАРИВЧЛАХ ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ТУХАЙД:

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 31.5 дугаар зүйлд заасан “Сэжигтнийг шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлах” ажиллагааг “Сэжигтнийг хойшлуулшгүйгээр баривчлах” гэж өөрчилсөн.

Сэжигтнийг шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлах ажиллагаа нь гэмт хэрэгт сэрдэгдсэн хүнийг оргон зайлах, дахин гэмт хэрэг үйлдэх, эсхүл гэмт хэргээ төгс үйлдэх, нотлох баримтыг устгах, мөрдөн шалгах ажиллагаанд саад учруулах аливаа эрсдэлээс хамгаалахад чиглэдэг.

Шүүхийн зөвшөөрөлтэй болон зөвшөөрөлгүй баривчлах ажиллагаа явуулсан судалгааг¹ сүүлийн 3 жилийн байдлаар судалж үзэхэд 2020 онд 793 буюу 99.3 хувь, 2021 онд 809 буюу 98.5 хувь, 2022 онд 1075 буюу 99.7 хувь нь шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлах ажиллагаа явагдсан байна. Энэ талаар Хүний эрхийн үндэсний комиссын Монгол Улс дахь Хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 22 дахь удаагийн илтгэл² болон Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын (НҮБ) Дур зоргоор саатуулах асуудал хариуцсан Ажлын хэсгийн урьдчилсан дүгнэлтэд³ тодорхой дурджээ.

Ийнхүү сэжигтнийг баривчлах ажиллагааны 98-99 хувийг шүүхийн зөвшөөрөлгүй явуулж буй өнөөгийн нөхцөл байдлаас харахад Монгол Улсад баривчлах ажиллагаа үндсэндээ шүүхийн хяналтаас гадуур хэрэгжиж байна.

1. Хүний эрхийн үндэсний комиссын Монгол Улс дахь Хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 22 дахь удаагийн илтгэлд дурдсанаар нийт баривчилсан 382 хүнээс

¹ Улсын Ерөнхий прокурорын газрын 2023 оны 02 дугаар сарын 16-ны өдрийн 4/1750 дугаар албан бичиг

² <https://nhrcm.gov.mn/мэдээ/илтгэл/>

³ НҮБ-ын Дур зоргоор саатуулах асуудал хариуцсан Ажлын хэсгийн урьдчилсан дүгнэлт, 2022 оны 10 дугаар сарын 14-ний өдөр.

“Гэмт хэрэг үйлдсэн гэж гэрч, хохирогч шууд заасан” гэх үндэслэлийг дангаар нь хэрэглэж 135 хүнийг баривчилсан боловч 24-48 цагийн дараа үндэслэл тогтоогдоогүй гэх шалтгаанаар суллажээ.

Энэ нь гэмт хэргийн нийгмийн аюулын шинж чанар, хор уршиг болон сэжигтэнд оногдуулж болох ялын төрөл, хэмжээг үл харгалзан баривчлах боломжийг олгосон эрх зүйн зохицуулалт, нөгөө талаар, мөрдөн шалгах болон шүүх эрх мэдлийг хэрэгжүүлэгч албан тушаалтны субъектив хандлагаас хамаарч харилцан адилгүй хэрэглэх боломжтойг харуулж байна гэж ХЭҮК дүгнэсэн байна.

Иймд Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 31.5 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1.1-д заасан “гэмт хэрэг үйлдэж байх үед, эсхүл үйлдсэн дор нь барьсан”, 1.3-т заасан “гэмт хэрэг үйлдсэн гэж гэрч, хохирогч шууд заасан”, 1.4-т заасан “тухайн хүний хувцас, бие, орон байр, эд зүйл, тээврийн хэрэгсэлд гэмт хэргийн ул мөр илэрсэн” зэрэг сэжигтнийг шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлах үндэслэлүүдийн шинжийг өргөжүүлж, нарийвчлан тусгалаа.

Ийнхүү сэжигтнийг шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлах үндэслэлүүдийг нарийвчлан тодорхойлсоноор практикт баривчлах үндэслэлийг субъектив хандлагаас хамаарч харилцан адилгүй хэрэглэж байгаа асуудлыг нэг мөр зохицуулах ач холбогдолтой юм.

2.Сэжигтнийг шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчилсан үндэслэлүүдийг 2020, 2021, 2022 оны байдлаар авч үзвэл, нийт баривчлах ажиллагааны 60-аас дээш хувийг “хойшлуулшгүй тохиолдолд” гэсэн үндэслэлээр баривчилсан байна⁴.

Шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлаад үргэлжлүүлэн цагдан хорьсон тохиолдол 2020 онд 448 буюу 56.4 хувь, 2021 онд 496 буюу 61.3 хувь, 2022 онд 595 буюу 55.5 хувийг тус тус эзэлж байна. Шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчилсан сэжигтний 42.1 орчим хувийг 24-48 цаг хорьсны дараа суллажээ⁵.

“Хойшлуулшгүй тохиолдол” гэх хууль зүйн ойлголтыг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.4 дүгээр зүйлийн 1.26-д “хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгөд ноцтой хохирол учрах, сэжигтэн, яллагдагч оргон зайлах, хэргийн ул мөр, эд мөрийн баримт устах, зөөвөрлөх, нуун далдлах, үрэгдэх бодит аюул байгааг” ойлгохоор аутентик тайлбар хийгдсэн нь хойшлуулшгүй журмаар явагдах баривчлах ажиллагааны үндэслэлийг бүрэн, оновчтой илэрхийлж чадахгүй байна.

Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын Пакт (ИБУТЭТОУП)-ын 9 дүгээр зүйлийг тайлбарласан НҮБ-ын Хүний эрхийн хорооны 35 дугаар ерөнхий тайлбарт баривчлах бодит үндэслэлийг хуульд нарийвчлан тогтоох шаардлагатай бөгөөд хэт өргөн агуулгатай зохицуулалт тусгах нь хүний эрхийг зөрчих эрсдэлийг нэмэгдүүлдэг гэжээ.

Иймд сэжигтнийг шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлах ажиллагаа явуулахад практикт хамгийн их хэрэглэгддэг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн

⁴ Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын 2023 оны 02 дугаар сарын 06-ны өдрийн 02/311 дүгээр албан бичиг.

⁵ Мөн тэнд.

31.5 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1.2-т заасан “хойшлуулшгүй тохиолдол” гэх үндэслэлийг “өөрийн болон бусдын амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгөд хохирол учруулах, эсхүл оргон зайлах, эсхүл хэргийн ул мөр, эд мөрийн баримт, нотлох баримтыг устгах, өөрчлөх, зөөвөрлөх, нуун далдлах, үрэгдүүлэх, хуурамчаар үйлдэх, гэмт хэрэг үйлдэх, гэмт хэргээ төгсгөх, эсхүл гэрч, хохирогч, хамтран гэмт хэрэг үйлдсэн хүнд хууль бусаар нөлөөлөх үндэслэл илэрсэн” гэж шинжийг өргөжүүлж, нарийвчлан тусгалаа.

Ингэснээр мөрдөгч хойшлуулшгүй тохиолдлын аль үндэслэлээр шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлах ажиллагаа явуулсан талаар шийдвэртээ тодорхой дурдах хууль зүйн шаардлага бий болно гэж үзсэн болно.

3.Гэмт хэрэгт сэрдэгдэж буй хүний талаар “хэн болох нь тогтоогдоогүй; Монгол улсад тодорхой оршин суух хаяггүйн улмаас түүнийг мэдэгдэх хуудсаар дуудах боломжгүй;” зэрэг тухайн хүнийг мэдэгдэх хуудсаар дуудах боломжгүй нөхцлийг шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлах үндэслэлд нэмэхээр тусгалаа.

Түүнээс гадна Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 31.5 дугаар зүйлийн 1.1, 1.3, 1.4-т заасан гэмт хэрэгт сэрдэгдэх объектив шалгуур нь дангаараа тухайн хүнийг шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлах үндэслэл болохгүй бөгөөд хуульд заасан нэмэлт нөхцөл бий болсон үед уг арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр хуульд аутентик тайлбар хийх нь шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлах ажиллагааг хязгаарлана гэж үзэж байна.

НҮБ-ийн Дур зоргоор саатуулах асуудал эрхэлсэн хорооны гаргасан урьдчилсан дүгнэлтэд “сэжигтэн, яллагдагч мэдүүлэг авах ажиллагаанаас гарах эрхгүй буюу мөрдөгчийн хяналтад орсон цаг мөчөөс эхлэн саатуулагдсан гэж үзнэ” гэж тусгажээ. Олон улсын сайн туршлагаас харахад баривчилсан сэжигтнийг шүүхэд хүргэх хугацааг нарийвчлан зааснаас гадна уг хугацааг хэтрүүлсэн тохиолдолд хууль зүйн хариуцлага хүлээлгэдэг, мөн хугацааг тодорхой заагаагүй боловч даруй, шаардлагагүй хугацаа алдахгүйгээр хамгийн ойр байгаа шүүхэд, эсхүл захиргааны ажилтанд хүлээлгэж өгөхөөр хуульчилсан нь хүний эрхийн зөрчил үүсэхээс урьдчилан сэргийлэх ач холбогдолтой юм.

Иймд сэжигтнийг хойшлуулшгүйгээр баривчлах ажиллагаанд прокурор хяналт тавьж, мөрдөгчийн тогтоолыг баталж, шүүхэд даруй хүргүүлэх, эсхүл тогтоолыг үндэслэлгүй гэж үзвэл батлахаас татгалзах тухай шийдвэр гаргах зохицуулалтыг тусгалаа.

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага (НҮБ)-ын Дур зоргоор саатуулах асуудал хариуцсан Ажлын хэсгийн урьдчилсан дүгнэлтэд манай улсад 2020-2021 онд хийгдсэн баривчлах ажиллагааны 98-99 хувь нь шүүхийн зөвшөөрөлгүй хийгдсэн, цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг шийдвэрлэх шүүхийн хэлэлцүүлэг үр дүнгүй явагддаг талаар онцолсон байна. Түүнчлэн ХЭҮК-ийн хийсэн судалгаагаар 2020-2022 онд нийт 2,694 хүн баривчлагдсаны 2,674 буюу 99 хувь нь шүүхийн зөвшөөрөлгүйгээр саатуулагджээ.

Иймд шүүхийн зөвшөөрөлгүй явагдсан баривчлах ажиллагаанд шүүхийн хяналтыг сайжруулах зорилгоор сэжигтнийг баривчилснаас хойш шүүх 24 цагийн дотор мөрдөгчийн шийдвэрийг хянан хэлэлцэж, сэжигтнийг суллах, эсхүл үргэлжлүүлэн цагдан хорих зөвшөөрөл олгох эсэхийг шийдвэрлэхдээ шүүхийн

зөвшөөрөлгүй явагдсан баривчлах ажиллагааг хүчинтэйд тооцох буюу уг ажиллагаа хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу явагдсан эсэхийг дүгнэж, цаашид прокурорын саналын дагуу яллагдагчийг үргэлжлүүлэн цагдан хорих зөвшөөрөл олгох эсэх, хууль бусаар хоригдсон (эсхүл эрүүгийн хэрэг үүсгэж, яллагдагчаар татах үндэслэл тогтоогдоогүй) бол түүнийг суллах асуудлыг хамтад нь шийдвэрлэхийг тодорхой болгох шаардлагатай байна.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай 1.4 дүгээр зүйлийн 1.34 дэх заалтад *“прокурорын шийдвэр” гэж Прокурорын тухай хуулийн 31.1-д заасныг;...ойлгоно.*” гэж, Прокурорын тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 31.1 дэх хэсэгт *“...Прокурор бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ тогтоол, даалгавар, зөвшөөрөл, шаардлага, мэдэгдэл, дүгнэлт, санал, эсэргүүцэл, хүсэлт, нэхэмжлэл, тайлбар, гомдол гаргана.”* гэж тус тус заасан.

Иймд шүүх хойшлуулшгүйгээр баривчлагдсан яллагдагчид цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах тухай прокурорын саналыг хүлээн авснаас хойш даруй, эсхүл 24 цагийн дотор шүүхийн хэлэлцүүлгийг товлон явуулж, яллагдагчид цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах эсэхийг хянан шийдвэрлэдэг байх зохицуулалтыг тусгалаа.

Хүний эрхийн үндэсний комиссын Монгол Улс дахь Хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 22 дахь удаагийн илтгэлд дурдсанаар сэжигтнийг шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлах ажиллагаа 2020 онд 798 хийгдсэнээс шүүх 178 буюу 22.3 хувь, 2021 онд 821 баривчилгаа хийгдсэнээс 19.6 хувь нь шүүхээр хянагдсан байна.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.13 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт *“Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад хүн, хуулийн этгээд хуулиар хамгаалагдсан эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь зөрчигдсөн, хөндөгдсөн гэж үзвэл уг эрхээ сэргээлгэхээр шүүхэд хандах эрхтэй.”* гэж заасан хэдий ч шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлагдаж, суллагдсан хүн баривчлах ажиллагааны талаар шүүхэд гомдол гаргах журмыг мөн хуулийн 35.1 дүгээр зүйлд тухайлан хуульчлаагүй байна.

Иймд хойшлуулшгүйгээр явагдсан баривчлах ажиллагааны талаар суллагдсан сэжигтэн, түүний хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгч шүүхэд гомдол гаргасан бол прокурор баривчлах ажиллагаа явуулах болсон үндэслэл, уг ажиллагааны үр дүн, гомдлыг хянуулахаар холбогдох материалыг харьяалах шүүхэд даруй хүргүүлдэг байх зохицуулалтыг тусгалаа.

Ийнхүү шүүхийн зөвшөөрөлгүй явагдсан баривчлах ажиллагааны үндэслэл, үр дүнг хянуулахаар холбогдох материалыг шүүхэд хүргүүлснээр баривчлах ажиллагаанд тавих шүүхийн хяналтыг сайжруулж, мөрдөн шалгах ажиллагаанд хүний эрхийн зөрчил гарахаас урьдчилсан сэргийлэх чухал механизм болно гэж үзсэн болно.

БАРИВЧЛАХ, ЦАГДАН ХОРИХ АСУУДЛЫГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ ШҮҮХИЙН ХАРЬААЛЛЫН ТАЛААР:

2.2 дугаар зүйл: Шүүхийн харьяалал

Одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж буй Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд сэжигтнийг баривчлах, яллагдагчийг цагдан хорих саналыг шийдвэрлэх

шүүхийн харьяаллыг тухайлан хуульчлаагүй бөгөөд практикт гэмт хэрэг гарсан газрын харьяалах шүүхээр, эсхүл мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулж буй байгууллагын буюу хэргийн харьяаллаар, эсхүл тагнуул, авлигатай тэмцэх газрын харьяаллын хэрэгт хяналт тавьж буй прокурорын байгууллагын оршин байгаа нутаг дэвсгэрийн харьяаллаар баривчлах, цагдан хорих асуудлыг шүүх хянан шийдвэрлэж байна.

Дээр дурдсан нөхцөл байдал нь зарим тохиолдолд Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 2.2 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан “Хэргийг уг хэрэг гарсан газрын харьяалах шүүх хянан шийдвэрлэнэ” гэсэн нийтлэг зарчимд нийцэхгүйгээс гадна сэжигтнийг баривчлах, цагдан хорих зөвшөөрөл олгох шүүхийн харьяаллыг шүүхийн практик өөр өөрөөр тайлбарлаж хэрэглэх, оролцогч шүүхийн харьяалалтай холбогдуулан шүүгч, шүүхээс татгалзан гаргах зэргээр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хүндрэл учрах нөхцөл байдлыг бий болгож байна.

Түүнээс гадна тусгай харьяаллын мөрдөх байгууллагаас гаргасан саналыг Нийслэлийн дүүргүүдээс зөвхөн нэг шүүх харьяалан шийдвэрлэх нь оролцогчдын шүүмжлэл, хардлагыг дагуулж байгаа юм.

Анх гомдол, мэдээллийн дагуу баривчлах ажиллагаа явуулах үед Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 16.2 дугаар зүйлд заасан эрүүгийн хэрэгт нотолбол зохих ажиллагаа бүрэн гүйцэд хийгдээгүй, сэжигтэн гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутай эсэхийг шүүх тогтоогоогүй байдаг.

ИБУТЭТОУП-ын 9 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Баривчлагдсан буюу эрүүгийн хэрэгт буруутгагдсан аль ч хүнийг шүүгч буюу хуулийн дагуу шүүн таслах эрх хэмжээ олгогдсон бусад албан тушаалтанд даруй шилжүүлэх бөгөөд хүн хэргээ боломжийн богино хугацаанд шүүхээр шийдвэрлүүлэх буюу суллагдах эрхтэй” гэж заасан.⁶

Иймд Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 31.4 дүгээр зүйлд заасан үндэслэлээр сэжигтнийг баривчлах тохиолдолд прокурорын саналыг гэмт хэрэг гарсан газрын харьяалах шүүх, эсхүл сэжигтний оршин байгаа газрын шүүх хянан шийдвэрлэх талаар холбогдох нэмэлтийг тусгалаа. Харин сэжигтнийг хойшлуулшгүйгээр баривчилсан тохиолдолд саналыг тухайн баривчлах ажиллагаа явагдсан газрын харьяалах шүүх хянан шийдвэрлэхээр нэмж тусгалаа.

Түүнчлэн Монгол Улсын хилийн гадна үйлдэгдсэн, гэмт хэрэг үйлдэгдсэн газрыг тогтоох боломжгүй, Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт хамаарах хилийн чанадад байгаа Дипломат төлөөлөгчийн газрын эзэмшил нутаг, усан, агаарын орон зайд байгаа Монгол Улсын усан онгоц, агаарын хөлөгт гарсан гэмт хэргийн сэжигтнийг шүүхийн зөвшөөрөлтэй баривчлах, эсхүл яллагдагчид цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах тухай прокурорын саналыг тухайн хэрэгт хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт явуулж байгаа газрын харьяалах шүүх хянан шийдвэрлэх нэмэлтийг тусгалаа.

Ийнхүү сэжигтнийг баривчлах, яллагдагчийг цагдан хорих саналыг шийдвэрлэх шүүхийн харьяаллыг нарийвчлан тогтоосноор сэжигтэн, яллагдагчийн шүүхэд хандах эрхийг хамгийн богино хугацаанд, шуурхай хангах боломж бүрдэж, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа цаашид хэвийн явагдах нөхцөл хангагдах юм.

---

⁶ Иргэний болон улс төрийн эрхийн олон улсын пакт, 9 дүгээр зүйл 3 дахь хэсэг.

БАРИВЧЛАХ АЖИЛЛАГААНД ШҮҮХИЙН ХЯНАЛТЫГ ТАСРАЛТГҮЙ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ТАЛААР:

3.1 дүгээр зүйл.Шүүх эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх

Сэжигтнийг баривчлах ажиллагаа нь мөрдөн шалгах ажиллагаанд учирч болзошгүй бодит эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор явагддаг бөгөөд хойшлуулшгүй тохиолдолд шүүхийн зөвшөөрөлгүй хийгддэг.

Иймд Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 34.3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Шүүх хуралдааныг өдрийн цагаар явуулах ба амрах зайлшгүй шаардлагатайгаас бусад цагт тасралтгүй явуулна.” гэсэн заалттай уялдуулан шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлах ажиллагаанд тавих шүүхийн хяналтыг ажлын цагаар хязгаарлахгүйгээр, хуанлийн өдөр бүр шөнийн цагаас бусад цагт тасралтгүй хэрэгжүүлэх зохицуулалтыг нэмж тусгалаа.

Ингэснээр сэжигтнийг баривчлахад практикт амралтын өдрүүд тохиоход шүүхээр шийдвэрлүүлэхэд хүндрэл үүсэж, үүнээс улбаатай ялангуяа сэжигтнийг баривчлах хугацаа хэтэрч байгаа тохиолдлыг шийдвэрлэнэ гэж үзэж байна.

Үүнтэй холбоотойгоор, дээрх асуудлыг хянан шийдвэрлэх шүүгчийг тухайн шүүхийн шүүгчдийн зөвлөгөөнөөс тогтоосон журмын дагуу томилохоор тусгалаа.

ЭРҮҮГИЙН ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН 14.9 ДҮГЭЭР ЗҮЙЛД ЗААСАН ЦАГДАН ХОРИХ ТАСЛАН СЭРГИЙЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙД:

Олон улсын сайн туршлагыг харгалзан хорихоос өөр төрлийн ял шийтгүүлж болох (эсхүл хорих ялын дээд хэмжээг 3 жилээс доош хугацаагаар тогтоосон) гэмт хэрэг үйлдсэн хүнд цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг хэрэглэхийг хязгаарлах зорилгоор Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт шүүх Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид хорих ял оногдуулахаар заасан гэмт хэргийн яллагдагчид өөр төрлийн таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах боломжгүй гэж үзвэл цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авахаар тусгаж, мөн зүйлд заасан цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах үндэслэлд дараахь нэмэлт, өөрчлөлтийг тусгалаа.

Ингэхдээ Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.9 дүгээр зүйлийн 1.2-т заасан цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ үндэслэлээс “Яллагдагч өөрийн амь нас, эрүүл мэндэд аюул учруулах” гэсэн үндэслэлийг тусад нь яллагдагчийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор түүнд цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах үндэслэл болгож “3.Яллагдагч өөрийн амь нас, эрүүл мэндэд аюул учруулах, эсхүл түүний амь нас, эрүүл мэндэд аюул учирч болох” гэж;

мөн зүйлийн 1.3-т заасан “гэмт хэрэг үйлдэж болзошгүй” гэсэн хэт ерөнхий шалгуурыг “хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгөд хохирол учруулах, эсхүл оргон зайлах, эсхүл хэргийн ул мөр, эд мөрийн баримт, нотлох баримтыг устгах, өөрчлөх, зөөвөрлөх, нуун далдлах, үрэгдүүлэх, хуурамчаар үйлдэх, дахин гэмт хэрэг үйлдэх, гэмт хэргээ төгсгөх, эсхүл гэрч, хохирогч, хамтран гэмт хэрэг үйлдсэн хүнд хууль бусаар нөлөөлөх” гэж объектив шалгуурыг нарийвчлан тодорхойлж, нэмэлт, өөрчлөлтийг тусгалаа.

14.9 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг:

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.9 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид хорих ялын доод хэмжээг найман жил, түүнээс дээш хугацаагаар оногдуулахаар заасан гэмт хэргийн яллагдагчийн хувийн байдал, үйлдэгдсэн гэмт хэргийн шинжийг харгалзан эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зорилтод нийцүүлэн цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авч болно.” гэж заасан.

Ийнхүү яллагдагчид цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах үндэслэл нь прокурор, шүүгчийн үнэлэмжээс хамаарах буюу хэт субъектив шинжтэй байх тул шалгуурыг объектив байдлаар нарийвчлан тодорхойлж холбогдох зохицуулалтыг тусгалаа. Өөрөөр хэлбэл, “яллагдагчийн хувийн байдал” гэх субъектив шалгуурыг өөрчлөн объектив үндэслэлүүдийг тодорхойлсон.

14.9 дүгээр зүйлийн 4, 5 дахь хэсэг нэмэх тухай:

Шүүхийн шийдвэрээр хорих ял эдэлж буй ялтны өмнө үйлдсэн өөр гэмт хэрэг илэрсний улмаас яллагдагчаар татаж, мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах тохиолдолд хэрхэн цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах талаар нарийвчилсан зохицуулалт одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуульд байхгүй байна. Иймд хорих ял эдэлж буй ялтныг яллагдагчаар татаж мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулахад прокурорын саналыг үндэслэн мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах нутаг дэвсгэрийн цагдан хорих байранд шилжүүлэн цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг шүүх авч болохоор нэмэлтийг тусгалаа.

14.10 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг:

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.10 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “яллагдагчийг цагдан хорих үндсэн хугацаа 1 сар байна” гэж заасан. Өөрөөр хэлбэл, тухайн гэмт хэргийн үндсэн шинж, нөхцөл байдал, яллагдагчийн хувийн байдал зэргээс үл хамааран цагдан хорих үндсэн хугацааг доод тал нь 1 сар байхаар заасан нь хэт урт хугацаа байна.

Цагдан хорих арга хэмжээг олон улсын шүүхий практикт хэрэглэж буй үндэслэл нь тухайн яллагдагчийг шаардлагатай үед хууль, шүүхийн байгууллагын өмнө авчрах явдал байдаг бөгөөд цагдан хорьж буй хугацааны хувьд богино байдаг тул цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээний үндсэн хугацааг олон улсын стандартын дагуу яллагдагчийн хувийн байдал, гэмт хэргийн шинж, гэмт хэрэг үйлдсэн нөхцөл байдал зэргээс хамаарч 1 сараас бага хугацаагаар хэрэглэх боломжийг бүрдүүлэх шаардлагатай байна.

Иймд яллагдагчийг цагдан хорих үндсэн хугацааг 1 сар хүртэл гэж аль болох богино хугацаатай байхаар хуулийн төсөлд тусгасан нь хүний эрхийн аливаа зөрчлүүд бий болохоос урьдчилан сэргийлж, цаашид хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа түргэн шуурхай явагдах нөхцөл болох юм.

14.10 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг:

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.10 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан “Хэргийн ээдрээ төвөгтэй байдлыг харгалзан яллагдагчийг цаашид цагдан хорих зайлшгүй шаардлагатай бол” гэсэн хууль зүйн үндэслэлийг тодорхой болгох өөрчлөлтийг тусгалаа.

“Хэргийн ээдрээ төвөгтэй байдал”, “цагдан хорих зайлшгүй шаардлага” гэх нөхцөлүүд нь субъектив шинжийг агуулсан байх тул үүнийг “шүүх Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үндэслэл арилаагүй гэж үзвэл” гэх объектив шалгуураар сольж өөрчлөн тусгалаа.

Дэлхийн зарим улсын цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах хугацааны зохицуулалтыг харьцуулан судалж үзэхэд, ХБНГУ-ын Эрүүгийн процессын хуулийн 121 дүгээр зүйлд зааснаар цагдан хорих арга хэмжээний хугацаа 6 сар хүртэл байх бөгөөд цаашид сунгах асуудлыг зөвхөн онцгой тохиолдолд шүүхийн хэлэлцүүлгээр шийддэг байна. Цагдан хорих нийт хугацаа нь 12 сараас хэтрэхгүй байхаар зохицуулсан байна.

БНСУ-ын Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 92 дугаар зүйлд цагдан хорих хугацаа нь 2 сар байхаар тогтоож цаашид үргэлжлүүлэн хорих шаардлагатай гэж үзвэл тус хугацааг шүүх 2 удаа 2 сараар сунгах эрхтэй гэж заажээ. Ингэхдээ цагдан хорих хугацааг 3-аас дээш удаа сунгахыг хориглосон байдаг.

Япон улсын Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 60 дугаар зүйлд зааснаар яллагдагчаар татсан өдрөөс хойш цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах үндсэн хугацаа 2 сар хүртэл байна. Хэрэв цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах хугацааг үргэжлүүлэх шаардлагатай тохиолдолд тодорхой үндэслэлээр хугацааг зөвхөн нэг удаа нэг сараар сунгахаар заасан байна.

Түүнчлэн мөрдөн шалгах ажиллагааны явцад илрүүлсэн нотлох баримтаар цагдан хоригдсон хүн шүүхээс гэмт буруугүйд тооцогдсон тохиолдолд энэ төрлийн таслан сэргийлэх арга хэмжээг хэрэглэсэн нь өөрөө хүний эрхийг зөрчсөн явдал болохын зэрэгцээ гэм буруугүй хүний эрх чөлөөг тодорхой хугацаагаар хязгаарласан, үндэслэлгүйгээр хорьсон асуудал үүснэ. Үүнээс гадна, анх эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татсан зүйл анги хөнгөрч өөрчлөгдөх, хорих ял оногдуулахгүй эрүүгийн хэрэгт гэм буруутай нь тогтоогдох нөхцөлд ч мөн хүний эрхийн зөрчил болох юм.

Иймд цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээний хугацааг дэлхийн улс орнуудын нийтлэг жишигт нийцүүлэн богино хугацаагаар тогтоож өгөх хэрэгцээ, шаардлага үүсч байх тул яллагдагчийг цагдан хорих нийт хугацаа нь Эрүүгийн хуульд хорих ялын дээд хэмжээг 5 жил хүртэл хугацаагаар оногдуулахаар заасан гэмт хэрэгт 6 сар, хорих ялын дээд хэмжээг 5 жилээс дээш хугацаагаар оногдуулахаар заасан гэмт хэрэгт 12 сар, харин хорих ялын доод хэмжээг 8 жил, түүнээс дээш хугацаагаар оногдуулахаар заасан гэмт хэрэгт 18 сараас хэтэрч болохгүй байхаар тусгалаа.

Түүнчлэн хүндрүүлэх нөхцөл байдалтай залилах гэмт хэргийн цагдан хорих хугацааг шаардлагатай бол сунгахтай холбоотой өөрчлөлтийг тусгасан болно.

14.10 дугаар зүйлд 6, 7, 8 дахь хэсэг нэмэх тухай:

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.10 дугаар зүйлд цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээний хугацааг хуульчлахдаа хугацаа сунгах журмыг гүйцэд зохицуулаагүй орхигдуулсан.

Иймд мөрдөгч яллагдагчийг үргэлжлүүлэн цагдан хорих тухай саналаа хугацаа дуусахаас 5 хоногийн өмнө прокурорт хүргүүлэх, прокурор цагдан хорих хугацааг сунгах тухай саналаа даруй шүүхэд хүргүүлэх, шүүх прокурорын саналыг хугацаа дуусахаас 4 хоногийн өмнө хянан хэлэлцэж, цагдан хорих хугацааг сунгах, эсхүл сунгахыг татгалзах тухай шийдвэр гаргах зохицуулалтыг нэмж тусгалаа.

Ийнхүү цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээний хугацааг сунгах процессыг нарийвчлан тодорхойлсноор прокуророос яллагдагчид авсан цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээний хугацааг сунгах саналаа “хугацаа дуусах өдөр, цагийг”-ийг тулгаж шүүхэд ирүүлснээс болж шүүхийн практикт хэлэлцүүлгийг товлон зарлах, бусад оролцогчийг дуудан ирүүлэхэд хүндрэлтэй нөхцөл байдал үүсдэг явдлыг хязгаарлах ач холбогдолтой юм.

14.10 дугаар зүйлд 9 дэх хэсэг нэмэх тухай:

Шүүхийн шатанд шүүгдэгчийг цагдан хорих хугацаа нь Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.10 дугаар зүйлд заасан яллагдагчийг цагдан хорих нийт хугацаанд орох эсэх нь олон жил шүүхийн практикт маргаан дагуулж ирсэн тул энэ асуудлыг хуулиар нарийвчлан зохицуулах нь зүйтэй.

1. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 7.1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаар эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татах тогтоолтой танилцсан сэжигтнийг яллагдагч гэх бөгөөд яллагдагчаар татах тогтоол үйлдсэн үеэс эхлэн хэргийг шүүхэд шилжүүлэх хүртэл хэргийн талаар нотлогдвол зохих байдлыг тогтоох зорилгоор мөрдөн байцаалтын ажиллагаа авагддаг билээ.

Мөрдөн байцаалтын ажиллагааг хэвийн явуулах зорилгоор яллагдагчийг цагдан хорих үндэслэл, хугацаа, цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах, сунгах журмыг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.9, 14.10, 14.13 дугаар зүйлд нарийвчлан зохицуулсан.

Хууль тогтоогч гэмт хэргийн ангилал, төрлөөс хамаарч яллагдагчид авсан цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг сунгаж болох дээд хэмжээг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.10 дугаар зүйлийн 2, 3 дахь хэсэгт ялгамжтай тогтоосноос гадна мөн хуулийн 14.11 дүгээр зүйлд өсвөр насны яллагдагч, хөхүүл хүүхэдтэй эмэгтэй яллагдагч, жирэмсэн яллагдагчид цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авахыг хориглох үндэслэл, мөн хуулийн 18.8 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт өсвөр насны яллагдагчид авсан цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг сунгаж болох дээд хэмжээг насанд хүрэгсдээс багаар тогтоосон болно.

2. Хууль тогтоогч Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.10 дугаар зүйлийн 1, 2, 3 дахь хэсэгт цагдан хорих үндсэн хугацаа, түүнийг сунгаж болох дээд хэмжээг хуульчлан батлахдаа мөн зүйлийн 4 дэх хэсэгт “Нэг хэрэгт дахин, эсхүл тусгаарласан, нэгтгэсэн хэрэгт шинээр цагдан хоригдсон бол өмнө нь цагдан

хоригдсон хугацааг нийт цагдан хоригдсон хугацаанд оруулж тооцно”, мөн зүйлийн 5 дахь хэсэгт “Баривчлагдсан хугацааг цагдан хорих хугацаанд оруулж тооцно. Баривчлагдсан 24 цаг хүртэл хугацааг цагдан хоригдсон 1 хоногоор тооцно” гэж хуульчлан заажээ.

Харин шүүхийн шатанд буюу шүүгдэгчид авсан цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ нь мөрдөн байцаалтын шатанд Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.10 дугаар зүйлийн 2 болон 3 дахь хэсэгт заасны дагуу яллагдагчид авсан цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээний хязгаарлалтад хамаарах эсэхийг тусгайлан хуульчлаагүй болно.

Анхан шатны шүүхийн шүүгч нь Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 33.1 дугаар зүйлд зааснаар прокуророос шүүхэд шилжүүлсэн хэргийг хүлээж авснаас хойш 15 хоногийн дотор яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлэх эсэх асуудлыг шийдвэрлэх, мөн хуулийн 33.2 дугаар зүйлд зааснаар яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлэх шийдвэр гарснаас хойш 14 хоногийн дотор хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлж эхлэх үүрэгтэй бөгөөд дээрх зохицуулалтын хүрээнд шүүгдэгчид авсан цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээний нийт хугацаа тодорхойлогдож байна.

Давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхийн хувьд Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 39.2 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг, 40.3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу хэргийг хүлээж авснаас хойш 30 хоногийн дотор хянан шийдвэрлэхээр хуульчлагдсан бөгөөд мөн хуулийн 36.11 дүгээр зүйлд зааснаар шүүгдэгчийг цагаатгасан, ял эдлэхээс чөлөөлсөн, ял оногдуулахгүйгээр тэнссэн, эсхүл түүнд хорихоос өөр төрлийн ял оногдуулсан, хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон бол цагдан хоригдож байгаа шүүгдэгчийг суллахаар заасан тул шүүхийн шийтгэх тогтоол хуулийн хүчин төгөлдөр болтол цагдан хорих арга хэмжээ авагдсан шүүгдэгчийн хувьд дээрх хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хүрээнд түүний цагдан хоригдох хугацаа тоологдоно.

Хэргийн ээдрээ төвөгтэй байдлаас шалтгаалан шүүхэд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хугацаа сунгах журмыг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 33.1 дүгээр зүйлийн 2, 39.2 дугаар зүйлийн 2, 40.3 дугаар зүйлд тус тус тусгайлан хуульчилсныг дурдах нь зүйтэй.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.13 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Прокурор, яллагдагч, түүний хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгч эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны аль ч үед энэ хуулийн 14.1 дүгээр зүйлийн 1.2, 1.3, 1.5-д заасан таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах, өөрчлөх, хүчингүй болгох, хугацааг сунгах санал, хүсэлтийг шүүхэд гаргаж болно” заасан бөгөөд мөрдөн байцаалтын шатанд яллагдагчийг цагдан хорих, эсхүл цагдан хорих хугацааг сунгасан шүүгчийн шийдвэрийг прокурор, оролцогч эс зөвшөөрвөл Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 15.8 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан журмын дагуу тухайн шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгчид гомдол гаргах эрхтэй байдаг.

Шүүхийн шатанд яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлэх, шүүх хуралдааныг хойшлуулах, түдгэлзүүлэх, хэргийг прокурорт буцаах, харъяалах шүүхэд шилжүүлэх зэргээр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотой шийдвэр гаргах тохиолдол бүрд шүүгдэгчид урьд авсан таслан сэргийлэх арга хэмжээг хэрхэхийг давхар шийдвэрлэх шаардлага үүсдэг бөгөөд ийнхүү шүүгдэгчид таслан сэргийлэх арга

хэмжээ авсан шийдвэрт гомдол гаргах, гаргасан гомдлыг нь хэлэлцэн шийдвэрлэх журмыг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд тусгайлан хуульчлаагүй.

Харин Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн 6.10 дугаар зүйлд “Шүүх баривчлагдсан, цагдан хоригдсон хугацааг ялтны эдлэх ялд оруулан тооцно”, мөн Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 36.8 дугаар зүйлийн 1.4-т “шүүгдэгч нь шүүхийн шийтгэх тогтоол гарахын өмнө баривчлагдсан, таслан сэргийлэх арга хэмжээ авагдсан хугацааг ял оногдуулахдаа хэрхэн тооцсон”-ыг заах, мөн хуулийн 39.10 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Шүүхийн шийтгэх тогтоолыг хэвээр үлдээсэн, эсхүл өөрчилсөн тохиолдолд ял шийтгүүлсэн этгээдэд авсан цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээний хугацааг ял эдлэх хугацаанд оруулж тооцно” гэж тус тус заасан болно.

Иймд яллагдагчийн цагдан хорих хугацааг баривчилсан, эсхүл яллагдагчийг цагдан хорьсон өдрөөс эхлэн прокурор хэргийг шүүхэд шилжүүлэх хүртэл тоолох талаар нарийвчилсан зохицуулалтыг нэмж тусгалаа. Түүнчлэн шүүхийн шатанд шүүгдэгчийг цагдан хорих хугацаа нь Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.10 дугаар зүйлд заасан яллагдагчийг цагдан хорих нийт хугацаанд хамаарахгүй байх тухай тайлбарыг нэмлээ.

Ийнхүү яллагдагчийг цагдан хорих хугацааг тоолох хугацааг нарийвчлан тогтоож өгснөөр шүүхийн шатанд шүүгдэгчийг цагдан хорих хугацаа нь яллагдагчийг цагдан хорих нийт хугацаанд орох эсэх нь тодорхойгүй байсан асуудлыг нэг мөр шийдэх практик ач холбогдолтой юм.

15.8 дугаар зүйлийн 5.1 дэх заалт:

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 15.8 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаар яллагдагчид цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авсан шүүгчийн шийдвэрийг прокурор, оролцогч эс зөвшөөрвөл 3 хоногийн дотор гомдол гаргах эрхтэй бөгөөд гомдлыг мөн зүйлийн 15.8 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт зааснаар тухайн шүүхийн Ерөнхий шүүгч, эсхүл түүний эзгүйд томилогдсон шүүгч даруй хянан шийдвэрлэнэ гэж заажээ.

Гэвч Ерөнхий шүүгч, эсхүл түүний эзгүйд томилогдсон шүүгч гомдлыг хянаад хүчингүй болгох эрх хэмжээг мөн зүйлийн 5 дахь хэсэгт хуульчлаагүй орхигдуулсан байх тул шүүхийн практикт Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 15.4 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасныг удирдлага болгон төсөөтэй хэрэглэж байна.

Иймд хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын явцад шүүгч дангаар гаргасан шийдвэрийн талаархи гомдлыг давж заалдах шатны журмаар шүүх даруй хянан шийдвэрлэж, энэхүү шийдвэр нь эцсийн байхаар тусгалаа. Түүнчлэн Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 15.8 дугаар зүйлийн 5.1 дэх заалтад шүүх гомдлыг хянаж, хүчингүй болгох шийдвэр гаргах тухай зохицуулалтыг нэмж тусгалаа.

ХЯЛБАРШУУЛСАН ЖУРМААР ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ АЖИЛЛАГААНЫ ТУХАЙД:

Гэм буруугаа сайн дураар хүлээн зөвшөөрсөн хүнд холбогдох хэргийг богино хугацаанд хянан хэлэлцэж шийдвэрлэх нь нэг талаас хэргийн оролцогчийн эрхийг

хангах, хохирогч талын зөрчигдсөн эрхийг шуурхай сэргээн эдлүүлэх, нөгөө талаас хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зардал болон цаг хугацааг хэмнэх ач холбогдолтой юм.

Шүүхийн нэгдсэн мэдээнээс үзэхэд анхан шатны шүүхүүд 2020-2022 онд 47440 хүнд холбогдох 39735 эрүүгийн хэргийг хянан шийдвэрлэснээс Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 17 дугаар бүлэгт заасан тусгай журмын дагуу хялбаршуулсан журмаар 15347 хүнд (32.3 хувь) холбогдох 14016 хэргийг (35.3 хувь) хянан шийдвэрлэсэн байна. Үүнээс 49.6 хувь буюу 6949 хэргийг нийслэлд, 50.4 хувь буюу 7067 хэргийг орон нутагт тус тус хянан шийдвэрлэжээ.

17.2 дугаар зүйлд 5 дахь хэсэг нэмэх тухай:

Шүүхийн практикаас үзэхэд гэм буруугаа хүлээн зөвшөөрсөн хүн өмгөөлөгч авахаас татгалзаж, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 14 дэх хэсэгт заасан “өөрийгөө өмгөөлөх” эрх, мөн Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 5.3 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаас бусад тохиолдолд сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгч өөрийгөө өмгөөлөх хүсэлтийг бичгээр гаргасан бол өмгөөлөгч оролцуулахгүйгээр эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг явуулж болно.” гэж заасныг тус тус баримтлан шүүх хуралдаанд өөрийгөө өмгөөлж оролцох хүсэлтийг бичгээр гаргах явдал түгээмэл байна.

Иймд хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэсэн шүүхийн шийдвэрийг эс зөвшөөрч Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийг ноцтой зөрчсөнөөс бусад үндэслэлээр оролцогч давж заалдах гомдол гаргах, прокурор эсэргүүцэл бичих эрхийг мөн хуулийн 17.4 дүгээр зүйлийн 8 дахь хэсэгт хязгаарласныг харгалзан Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 14 дэх хэсэгт заасан иргэний “хууль зүйн туслалцаа авах” эрхийг баталгаатай хангах, Үндсэн хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” үүргийг хэрэгжүүлэх хүрээнд гэм буруугаа хүлээн зөвшөөрч, хялбаршуулсан журмаар хэргээ шийдвэрлүүлэх хүсэлт гаргасан боловч өмгөөлөгч авахаас татгалзаж буй яллагдагчид үнэ төлбөргүй өмгөөлөгч томилж (томилогдсон өмгөөлөгч) оролцуулах зохицуулалтыг тусгалаа.

17.2 дугаар зүйлд 6, 7 дахь хэсэг нэмэх тухай:

Эрүүгийн хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 17 дугаар бүлэгт заасан тусгай журмаар явагдах тул энэхүү бүлэгт яллагдагч болон хохирогчийн эдлэх эрхийг тусгайлан хуульчлах зохицуулалтыг тусгалаа.

17.2 дугаар зүйлд 8, 9, 10, 11, 12 дахь хэсэг нэмэх тухай:

Эрүүгийн хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэх ажиллагааг зохицуулсан Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 17 дугаар бүлэгт хэд хэдэн гэмт хэрэг үйлдсэн яллагдагч, эсхүл хэд хэдэн яллагдагч хамтран үйлдсэн хэргээ хүлээн зөвшөөрсөн бол тухайн хэргийг хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэх боломжтой эсэхийг нарийвчлан зохицуулаагүй.

Гадаадын улс орнуудын хууль тогтоомжийг харьцуулан судалж үзэхэд хэд хэдэн гэмт хэрэг үйлдсэн яллагдагч, эсхүл гэмт хэргийг хамтран үйлдсэн яллагдагч нар гэм буруугаа бүрэн хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрсөн бол тэдэнд холбогдох хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэхэд ямар нэгэн хязгаарлалт байхгүй байна. Тухайлбал, Украин улсын Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 469 дугаар зүйлийн 8 дахь хэсэгт хэд хэдэн гэмт хэрэг үйлдсэн, эсхүл гэмт хэргийг хамтран үйлдсэн сэжигтэн, яллагдагч нарт холбогдох хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэх нөхцлийг хуульчилсан байна.

Иймд хэд хэдэн гэмт хэрэг үйлдсэн яллагдагч, эсхүл хэд хэдэн яллагдагч хамтран үйлдсэн хэргээ бүрэн хүлээн зөвшөөрсөн бол тухайн хэргийг хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэх талаар зохицуулалтыг тусгалаа.

Түүнчлэн Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 17 дугаар бүлэгт хуулийн этгээдийн үйлдсэн гэмт хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэх боломжтой эсэх талаар хуульчлаагүй орхигдуулж, тодорхойгүй байдал үүсгэж байна. Иймд хуулийн этгээдийн үйлдсэн гэмт хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэхгүй байх зохицуулалтыг нэмж тусгалаа.

17.3 дугаар зүйлд 5, 6, 7, 8, 9 дэх хэсэг нэмэх тухай:

Прокурор эрүүгийн хариуцлагын талаар яллагдагчтай тохиролцоо хийсэн баримтад тавигдах шаардлага, прокурорын яллах дүгнэлтийн хавсралтад тусгавал зохих мэдээллийг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 17 дугаар бүлэгт хуульчилж, улсын хэмжээнд нэгдмэл байдлаар хэрэгжүүлэх зохицуулалтыг тусгалаа.

Түүнчлэн прокурор яллагдагчийн гэм буруу, түүнд хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлагын талаар яллагдагчийн хүлээн зөвшөөрч, гарын үсэг зурж баталгаажуулсан саналыг яллах дүгнэлтийн хавсралтад тусгаж, хэргийг 7 хоногийн дотор шүүхэд шилжүүлэхээр тусгасан. Ингэснээр прокуророос шүүхэд хэргийг шилжүүлэх процессын хугацаа тодорхой болж, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны шуурхай байдал хангагдах юм.

Прокурор хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлүүлэх саналтай хэргийг хэзээ, аль шүүхэд шилжүүлсэн, мөн прокуророос эрүүгийн хэргийг шүүхэд шилжүүлсний дараа оролцогчийн гаргасан санал, хүсэлтийг хэрхэх талаар зохицуулалтыг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 17.3 дугаар зүйлд нэмж тусгалаа.

17.4 дүгээр зүйлийн 6, 7 дахь хэсэг:

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 17.4 дүгээр зүйлийн 6 дахь хэсэгт “Шүүгдэгч хүсэлтээсээ татгалзсан, эсхүл энэ зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан нөхцөл байдлын аль нэг нь хангагдаагүй гэж үзэх үндэслэл байвал шүүх хэргийг прокурорт буцаах, эсхүл буцаахгүйгээр ердийн журмаар шийдвэрлэнэ.” гэж заасан бөгөөд дээрх үндэслэлээр гаргасан шүүгчийн захирамжийг оролцогчид эс зөвшөөрч гомдол гаргах, прокурор эсэргүүцэл бичих эрхтэй эсэхийг хуульчлаагүйгээс шүүхийн практикт хууль хэрэглээний зөрүүтэй байдал үүсч байна.

Иймд хэргийг ердийн журмаар хянан хэлэлцэж шийдвэрлэх, эсхүл хэргийг прокурорт буцаах тухай шүүгчийн захирамжид шүүгдэгч гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутай эсэх талаар хууль зүйн дүгнэлт хийгдэхгүй тул тус шийдвэрт прокурор, оролцогч гомдол, эсэргүүцэл гаргахгүй байх зохицуулалтыг нэмж тусгасан болно.

Ингэснээр тухайн завсрын шинж чанарыг агуулсан шүүхийн шийдвэрт оролцогч гомдол гаргах, прокурор эсэргүүцэл бичих эрхийг хязгаарлаж, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны шуурхай байдал хангагдах юм.

Түүнчлэн Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 17.4 дүгээр зүйлийн 7 дахь хэсэгт шүүхийн шийдвэрт талууд, оролцогч гагцхүү Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийг ноцтой зөрчсөн тохиолдолд давж заалдах журмаар гомдол, эсэргүүцэл гаргаж болох нэмэлтийг тусгасан болно.

17.4 дүгээр зүйлд 10, 11 дэх хэсэг нэмэх тухай:

Гэм буруугаа хүлээн зөвшөөрсөн хүнд хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлагын төрөл, хэмжээний талаар прокурорын гаргасан санал нь Эрүүгийн хуулийн 1.3 дугаар зүйлд заасан "... Тухайн хүний үйлдсэн гэмт хэрэг, гэмт хэргийн нийгмийн аюулын шинж чанар, хэр хэмжээ, гэм буруугийн хэлбэрт тохирсон байх" шударга ёсны зарчмаас гадна "... Гэмт хэрэг үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдийг цээрлүүлэх, гэмт хэргийн улмаас зөрчигдсөн эрхийг сэргээх, хохирлыг нөхөн төлүүлэх, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, гэмт хэрэг үйлдсэн хүнийг нийгэмшүүлэх"-эд чиглэсэн эрүүгийн хариуцлагын зорилгын наад захын шаардлагыг хангасан байх учиртай.

Ялын талаар тохиролцоо хийхэд хэргийн нөхцөл байдал, шүүгдэгчийн гэм буруугаа хэдийд хүлээсэн, мөрдөх үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлсэн байдлыг харгалзсан, ердийн журмаар шийдвэрлэсэн хэргээс ялгаатай ялын бодлогыг баримтлах шаардлагатай. Энэхүү ял шийтгэлийн бодлого нь Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн 6.7 дугаар зүйлийн хэрэглээтэй шууд холбоотой бөгөөд хялбаршуулсан журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг дэмжих үндсэн хөшүүрэг болно.

Иймд прокурор яллагдагчийн гэмт хэрэг үйлдсэн нөхцөл байдал, учирсан хохирол, хор уршгийн шинж чанар, яллагдагчийн хувийн байдал, мөрдөн шалгах ажиллагааг шуурхай явуулж гэмт хэргийг нотлоход дэмжлэг үзүүлсэн байдлыг харгалзан түүнд хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлагын төрөл, хэмжээний талаар тохиролцоо хийхэд баримтлах нийтлэг аргачлалыг Улсын дээд шүүх батлах зохицуулалтыг тусгалаа.

Түүнчлэн гэм буруугаа хүлээн зөвшөөрч, хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэх хүсэлт гаргасан яллагдагчийг хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зардал төлөхөөс чөлөөлөхөөр нэмж тусгасан. Ингэснээр хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэх хэрэгт яллагдагч хэдийд гэм буруугаа хүлээн зөвшөөрч, гэмт хэргийг нотлоход хэрхэн дэмжлэг үзүүлснээс хамаарч хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зардал тодорхой хэмжээнд буурах тул хэргийн нөхцөл байдлыг харгалзан шүүгдэгчийг зардал төлөхөөс бүрэн, эсхүл хэсэгчлэн чөлөөлөх нь эрүүгийн хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэх ажиллагааг дэмжих нэг хөшүүрэг болох юм.

ЦАГДАН ХОРИХ БАЙРАНД МӨРДӨН ШАЛГАХ НУУЦ АЖИЛЛАГАА ЯВУУЛАХ ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ТУХАЙД:

Мөрдөн шалгах нууц ажиллагаа нь зохион байгуулалттай, маш ноцтой хэрэг илрүүлэхэд ач холбогдолтой. Учир нь ердийн арга хэрэгсэл ашиглаад илрүүлэх боломжгүй болж мухардалд орох үед мөрдөн шалгах ажиллагааг нууцаар явуулах зайлшгүй шаардлага бий болох бөгөөд энэ нь зүй ёсны үндэслэл юм.

Иймд цагдан хорих байранд мөрдөн шалгах нууц ажиллагаа явуулахыг зөвшөөрсөн хэргээс хулгайлах, мал хулгайлах зэрэг зарим хэргийг хасахтай холбоотой өөрчлөлтийг тус тус тусгалаа.

ӨМГӨӨЛҮҮЛЭХ ЭРХИЙГ ХАНГАХТАЙ ХОЛБООТОЙ АСУУДЛЫН ТУХАЙД:

Шүүх хуралдаан хойшилж буй шалтгаан нөхцөлийн дийлэнх нь өмгөөлөгчтэй холбоотой болох нь шүүхийн практикт хийсэн судалгаагаар харагддаг.

Өмгөөлөгчөөс хууль зүйн туслалцаа авах, өмгөөлүүлэх эрхээр хангагдах, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд өмгөөлөгчтэй оролцох нь яллагдагч, шүүгдэгч, хохирогч, гэрчийн хувьд Монгол Улсын Үндсэн хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар баталгаажуулсан суурь эрхийн нэг юм.

Гэтэл практикт эрүүгийн хэргийн зарим оролцогч өмгөөлөх, өмгөөлүүлэх эрхээ хэтрүүлэн эдэлж, өмгөөлөгчөөсөө татгалзах, шинээр өмгөөлөгч авах, нэмж өмгөөлөгч авах зэргээр шүүх хуралдааныг удаа дараа хойшлуулах нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны эрх ашигт сөргөөр нөлөөлж, оролцогчдод чирэгдэл үүсгэх явдал гарсаар байна.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 34.16 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үндэслэл нь хоёр ба түүнээс дээш удаа давтагдаж эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд санаатай саад учруулах нөхцөл болж байвал шүүх хуралдааныг хойшлуулахгүй байж болно.” гэж заасан нь шүүх хуралдааныг хойшлогдох явдлыг багасгахад чиглэсэн хэм хэмжээ боловч өмгөөлөгч шүүх хуралдаанд ирээгүй, шүүгдэгч өмгөөлөгчөөсөө татгалзсан, шинээр өмгөөлөгч авах хүсэлт гаргасан тохиолдолд түүний өмгөөлүүлэх эрхийг хэрхэн хангах нь өнөөгийн шүүхийн практикт тулгамдсан асуудал хэвээр байна.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд өмгөөлөгчийн оролцоог хангах нь хүн хилсээр ял шийтгэгдэхгүй байх, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хуульд заасан журмын дагуу явагдах чухал баталгаа юм.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 5.3 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгчийн хүсэлтээр, эсхүл зөвшөөрснөөр энэ хуулийн 5.2 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу өмгөөлөгч сонгоогүй бол шүүх, прокурор нь томилогдсон өмгөөлөгч оролцуулна.” гэж заасан нь мөн зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан заавал өмгөөлөгчтэй явуулах хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хамаарч байх тул эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тодорхой ажиллагаанд өмгөөлөгч томилон оролцуулж, шүүх хуралдааныг тасралтгүй явуулах нөхцөлийг хангах шаардлагатай.

Иймд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 14 дэх хэсэгт заасан иргэний “хууль зүйн туслалцаа авах” эрхийг баталгаатай хангах, Үндсэн хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэсэн үүргийг хэрэгжүүлэх хүрээнд сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгчид өмгөөлөгч томилж, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцуулах журмыг Монголын Өмгөөлөгчдийн Холбооны саналыг харгалзан хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнтэй хамтран батлах тухай зохицуулалтыг тусгалаа.

Түүнчлэн шүүхийн практикаас үзэхэд гэм буруугаа хүлээн зөвшөөрч, хэргээ хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлүүлэх хүсэлт гаргасан хүн өмгөөлөгч авахаас татгалзаж, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 14 дэх хэсэгт заасан “өөрийгөө өмгөөлөх” эрх, мөн Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 5.3 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаас бусад тохиолдолд сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгч өөрийгөө өмгөөлөх хүсэлтийг бичгээр гаргасан бол өмгөөлөгч оролцуулахгүйгээр эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг явуулж болно.” гэж заасныг тус тус баримтлан шүүх хуралдаанд өөрийгөө өмгөөлж оролцох хүсэлтийг бичгээр гаргах явдал түгээмэл байна.

Иймд хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэсэн шүүхийн шийдвэрийг эс зөвшөөрч Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийг ноцтой зөрчсөнөөс бусад үндэслэлээр оролцогч давж заалдах гомдол гаргах, прокурор эсэргүүцэл бичих эрхийг мөн хуулийн 17.4 дүгээр зүйлийн 8 дахь хэсэгт хязгаарласныг харгалзан Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 14 дэх хэсэгт заасан иргэний “хууль зүйн туслалцаа авах” эрхийг баталгаатай хангах, Үндсэн хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” үүргийг хэрэгжүүлэх хүрээнд гэм буруугаа хүлээн зөвшөөрч, хялбаршуулсан журмаар хэргээ шийдвэрлүүлэх хүсэлт гаргасан боловч өмгөөлөгч авахаас татгалзаж буй яллагдагчид үнэ төлбөргүй өмгөөлөгч томилж (томилогдсон өмгөөлөгч) оролцуулах зохицуулалтыг тусгалаа.

БУСАД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ:

Монгол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд тусгасан Ард нийтийн санал асуулга хууль бусаар явуулах, Улсын онц чухал объект, онц чухал мэдээллийн дэд бүтцийн байгууллага, байгууламжийн үйл ажиллагаанд саад учруулах үйлдлийг гэмт хэрэгт тооцох өөрчлөлттэй уялдуулан хэргийн харьяаллыг тогтоох, сонгуулийн хэргийг хянан шийдвэрлэх харьяаллыг цагдаагийн байгууллагад хамааруулах өөрчлөлт, хүндрүүлэх нөхцөл байдалтай залилах гэмт хэргийн цагдан хорих хугацааг шаардлагатай бол сунгахтай холбоотой өөрчлөлтийг тусгалаа.

ШҮҮХИЙН ШИЙДВЭР ГҮЙЦЭТГЭХ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ТАЛААР:

ХЯЗГААРЛАЛТ ТОГТООХ ТАСЛАН СЭРГИЙЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЗОХИЦУУЛАЛТЫГ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ТАЛААР:

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг хэрэглэх явдлыг багасгах, хүний эрхийг хангахад хязгаарлалт тогтоох таслан сэргийлэх арга хэмжээ чухал үүрэг гүйцэтгэнэ. Уг арга хэмжээнд тавих техникийн хяналтыг сайжруулах, хязгаарлалт тогтоох таслан сэргийлэх арга хэмжээний хэрэгжилтэд тавих хяналтыг Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага хэрэгжүүлэх талаарх тодорхой зохицуулалтыг хуульчлах шаардлагатай байна.

Иймд эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад хүний эрхийг хангах хүрээнд цахим хяналтын төхөөрөмж ашиглан хязгаарлалт тогтоох таслан сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, хяналтыг Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага хэрэгжүүлэх зохицуулалтыг тусгалаа.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийг хэрэгжүүлэхэд тулгарч байсан хүндрэл бэрхшээл, хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх сөрөг үр дагавар арилж, эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад хүний эрх, эрх чөлөөг хангах, зөрчигдсөн эрхийг нөхөн сэргээн эдлүүлэх ажлын үр дүн дээшлэх болно.

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцүүлэн боловсруулсан бөгөөд хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулсан.

Хуулийн төслийг Улсын дээд шүүхээс ирүүлсэн саналыг харгалзан боловсруулж, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын 2023 оны 04 дүгээр сарын 18-ны өдрийн А/141 тоот тушаалаар байгуулагдсан Эрүүгийн хууль тогтоомжийн уялдаа холбоог хангах, боловсронгуй болгох чиг үүрэг бүхий Байнгын ажлын хэсгийн гишүүдээр хэлэлцүүлж, холбогдох байгууллагуудаас саналыг авч тусгалаа.

Хуулийн төслийг олон нийтээр хэлэлцүүлэхээр Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасны дагуу Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.2-т заасны дагуу 2023 оны 9 дүгээр сарын 18-ны өдөр тус яамны албан ёсны цахим хуудсанд байршуулсан.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлтэй холбогдуулан шинээр зардал гарахгүй, харин хязгаарлалт тогтоох таслан сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой зардал гарах бөгөөд Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөлд дээрх арга хэмжээг 2025 оноос хэрэгжүүлэхээр тусгасан болно.

ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН ЯАМ